

Implementatie Programmeertalen

Moderne Programmeertalen

Turing machine niet praktisch voor echte problemen

Eisen aan programmeertaal

- effectief en efficient
  - een programmeur moet zonder al te veel moeite kunnen programmeren: algoritmen makkelijk uit te drukken
  - de taal moet efficient door een moderne computer verwerkt kunnen worden
  - we bekijken een subset van Python en bekijken hoe die wordt afgebeeld op een moderne processor architectuur

Essential Python: voorbeeld faculteit

```
1 def fac(n):  
2     res = 1  
3     k = 1  
4     while k <= n:  
5         res = res * k  
6         k = k + 1  
7     return res  
8  
9 print(fac(5))
```

Analyse

`fac` is een functie

`k` en `res` zijn variabelen

`k = 1, res = 1` zijn toekenningen

`while k <= n:` is een conditioneel statement

`res = res * k` is het berekenen van een
expressie en een toekenning

met `return res` beëindig je de functie en geef
je het resultaat terug

Moderne Microprocessor

Voert instructies uit

- simpele operaties die (in principe) sequentieel worden uitgevoerd
- instructies staan in geheugen
- de instructie die wordt uitgevoerd staat op positie pc (program counter)
- na iedere instructie wordt pc met 1 verhoogd
- instructies kunnen waarden in geheugen gebruiken en wijzigen

Geheugen

Is fysiek aaneengesloten: groot array

Maar wordt logisch opgedeeld in delen:

- programma gedeelte: waar instructies staan
- stack gedeelte: voor lokale variabelen
functies, functie administratie en voor
berekeningen
- heap: voor de opslag van data zoals lijsten,
etc
- evt: constant pool, zoals strings en andere
constante waarden uit het programma

Processoren

- de processor hardware is een interpreter voor de instructies
- de instructies bepalen wat een processor kan
- processoren met dezelfde instructie set zijn compatibel (i86 familie Intel) maar ook de AMD processoren
- kunnen wel hardwarematig heel verschillend zijn (sneller is duurder)

Virtuele Machines

- virtuele processor met virtuele instructies
- als programma (interpreter) gerealiseerd op andere processor
- meestal eenvoudiger dan echte processoren
- instructies virtuele machine heten bytecode
- voorbeelden:
  - Java Virtuele Machine JVM
  - Python virtuele machine
  - WebAssembly voor snelle executie in webbrowsers
  - JMVM: speciaal voor functionele talen
- Voor dit vak gebruiken we een vereenvoudigde versie van de JVM

Java Virtuele Machine JVM

- Java of Python programma vertaald naar byte code instructies
- Byte code instructies uitgevoerd door JVM
- JVM is processor architectuur
  - kan in principe in hardware worden uitgevoerd
  - meestal als virtuele machine gerealiseerd (interpreter)
  - ingebouwde Just-In-Time compiler vertaald door naar native instructies van processor waarop JVM draait
  - hierdoor toch hoge performance

JVM

JVM heeft een stack architectuur

- operaties werken op stack
- variabelen staan op stack
- argumenten functies e.d gaan ook via stack

Vertaald programma (instructies)

- staat in geheugen JVM
- worden na elkaar uitgevoerd
- programma kan springen

Stack

Vergelijkbaar met PushDown automaat

- bovenaan toevoegen en verwijderen (push en pop)
- rekenkundige bewerkingen op bovenste (1 of 2) elementen
- opslag van lokale variabelen

Soorten instructie

Rekenkundige

- operanden op de stack
- resultaat op de stack

Branching (sprong)

- functies calls
- if, goto

Geheugen

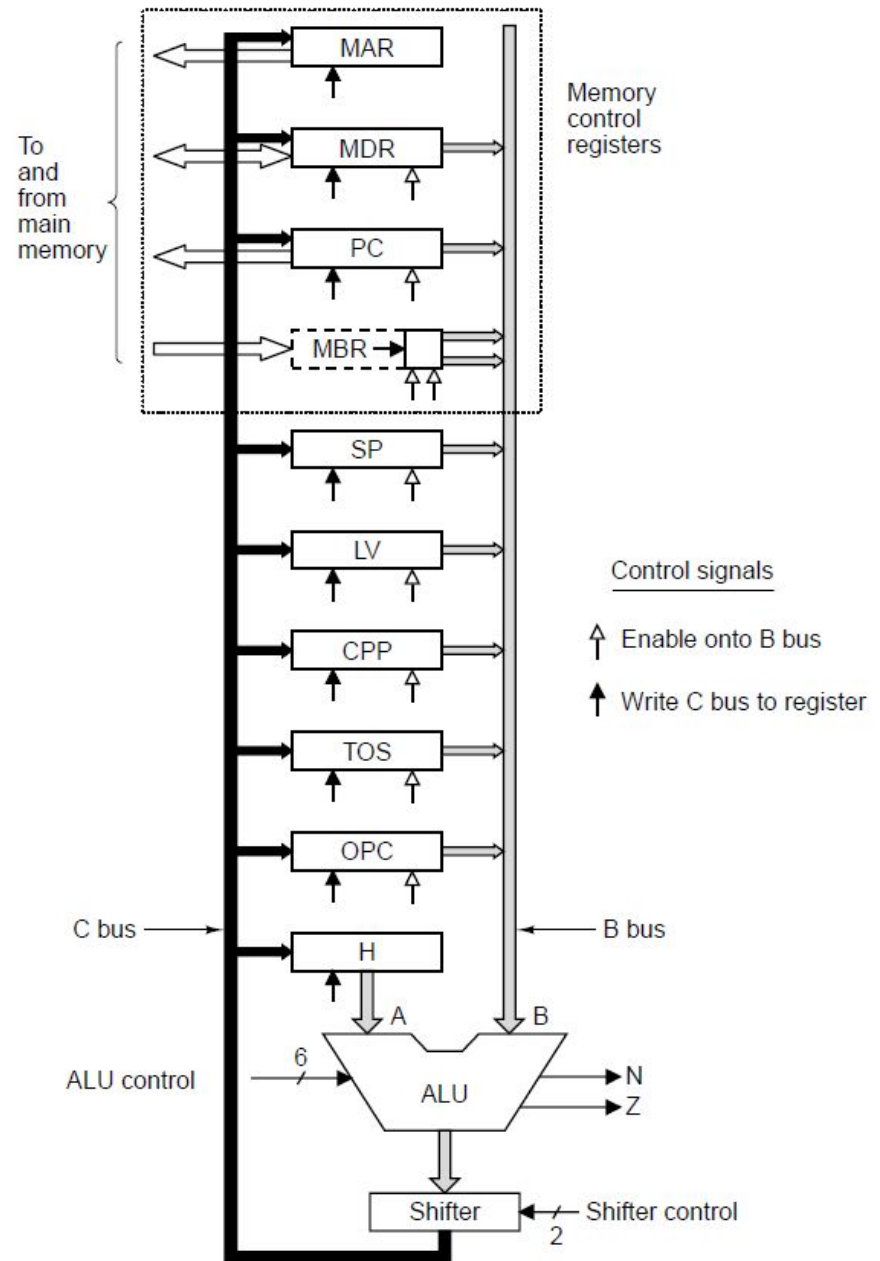
- laden (uit heap of stack naar stack)
- opslaan (op head of stack van waarde op stack)

Instructions

Beschouwen nu subset van JVM instructieset (IJVM)

- geschikt voor simpele programma's zoals Essential Python
- alleen operaties op getallen

Datapad IJVM

Datapad

Schematisch overzicht van processor met datapaden en registers

ALU doet de operaties

Registers spelen een rol in administratie

1. SP: top van de stack (beschouw stack als array)
2. PC: adres volgende instructie (ook array)
3. LV: positie op stack van argumenten en lokale variabelen functie
4. TOS: kopie bovenste element stack
5. andere registers voor ons niet van belang (bv interactie met geheugen)

Instructieset IJVM

bipush const	zet constante op stack
goto offset	zet pc op pc + offset
iadd	tel bovenste 2 elementen van stack op en zet resultaat op stack
isub	trek bovenste 2 elementen van stack af .....
imult	vermenigvuldig bovenste 2 elementen van stack ....
idiv	deel bovenste 2 elementen van stack ....
land	boolean and bovenste 2 elementen van stack ....
lor	boolean or bovenste 2 elementen van stack ....
iinc vn const	verhoog variabele met offset vn tov LV met const
iload vn	laad variable met offset vn tov LV op stack
istore vn	pop waarde van stack en dit in variabele met offset vn tov LV
dup	dupliceer top van stack
pop	pop waarde van stack
swap	verwissel bovenste 2 elementen stack
iflt offset	pop bovenste waarde stack, als < 0 ga verder bij pc + offset
ifeq offset	pop bovenste waarde stack, als $= 0$ ga verder bij pc + offset
if_compeq offset	pop bovenste 2 waarden stack, als gelijk ga verder bij pc + offset
call nrargs nrlv npc	uitleg apart
ireturn	uitleg apart

Rekenkundige Instructies

Zet 6 en 7 op stack en tel ze op:

```
bipush 6
```

```
bipush 7
```

```
iadd
```

Na afloop staat 13 boven op de stack

Rekenkundige expressies

3+6*7

(3+6)*7

wordt

wordt

bipush 3

bipush 3

bipust 6

bipust 6

bipush 7

iadd

imult

bipush 7

iadd

imult

Andersom

bipush 4

bipush 5

bipush 8

bipush 6

isub

imult

iadd

Probeer zelf

6 + 7 + 8

6 - 3 - 1

6 - (3 - 1)

17 - 3 * (6 + 3 - 1)

While en If

Test op bovenste waarde(n) op stack en spring (jump) naar pc + offset

While gaat op dezelfde manier

- mbv goto spring je terug naar if

Zie voorbeelden

Functie

call, ireturn: om functie calls te doen

Functie

- heeft argumenten
- heeft lokale variabelen
- geeft resultaat

Basis Idee

- zet argumenten op de stack
- doe functie call
- resultaat staat daarna op top stack

Functie call

Wat moet er gebeuren bij
call nrargs nrlv npc ?

1. Argumenten staan er al
2. Maak extra ruimte op stack voor lokale variabelen (gebruik nrlv)
3. Zet oude pc en lv hier boven op
4. Update lv naar positie eerste argument
  - a. gebruik hiervoor nrargs en nrlv
5. Zet pc op eerste instructie functie

Voorbeeld

```
def f(a, b):  
    c = a + b  
    return c
```

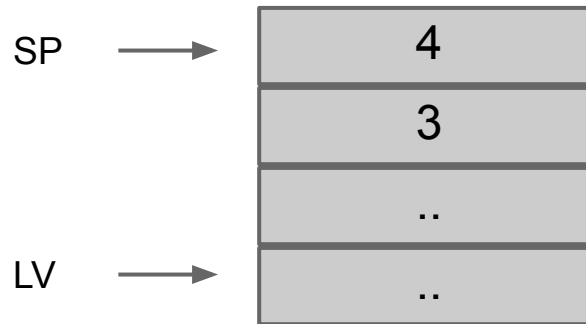
...

```
x = f (3,4);
```

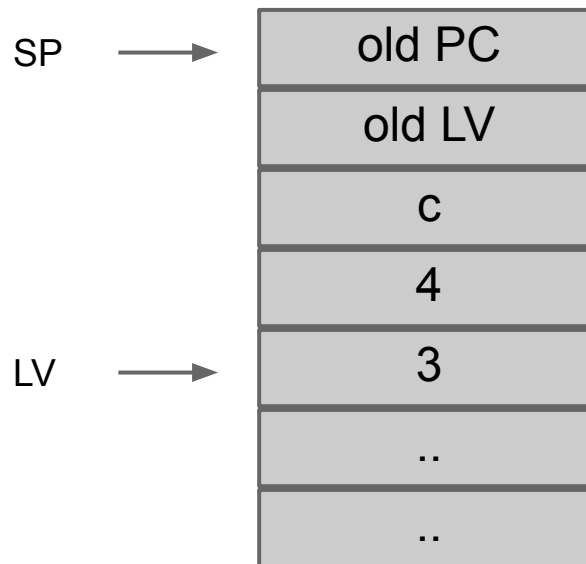
```
bipush 3
```

```
bipush 4
```

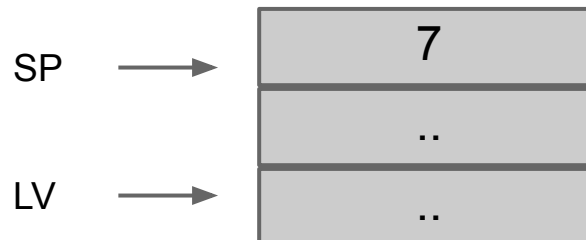
```
call 2 1 label
```


Voor

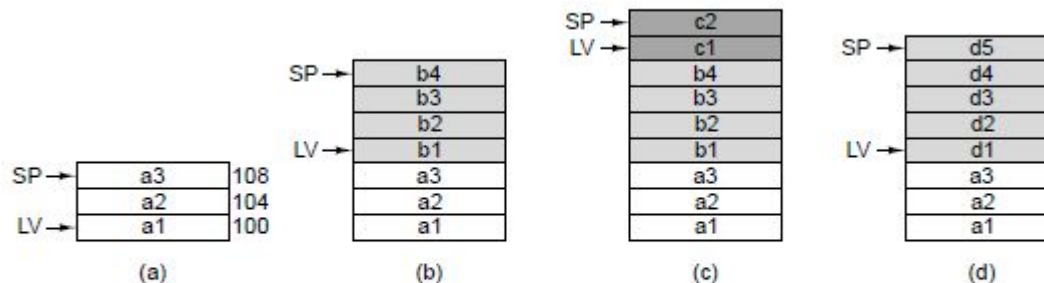
Tijdens

Na

Lokale variabelen en stack

- Iedere functie call krijgt een eigen segment op de stack waarin argumenten en lokale variabelen staan opgeslagen (stack frame, daar staat ook nog wat administratie)
- Na return wordt dit weer opgeruimd.
- LV wijst steeds naar eerste argument huidige functie
- Functie calls kunnen genest en zelfs recursief zijn!

Figure 4-8. Use of a stack for storing local variables. (a) While *A* is active. (b) After *A* calls *B*. (c) After *B* calls *C*. (d) After *C* and *B* return and *A* calls *D*.

Noodzaak stack icm call en return

De eerste generaties computer en programmeertalen maakten geen gebruik van een stack voor opslag variabelen

- alle posities van lokale variabelen lagen van te voren vast
- hierdoor geen recursie mogelijk
- maar ook geen mogelijkheid tot stack overflow!

Voorbeelden

We gebruiken labels voor goto, if_, call

- geen offset berekeningen meer nodig
- is alleen voor leesbaarheid
- wordt vertaald naar adressen

Voorbeeld

- aanroepcode
- minimaal 1 functie
- PRINT print top stack (doet ook pop)
- STOP stopt het programma

Code voorbeelden

```
def telop(a,b):
```

```
    c = a + b
```

```
    return c
```

```
print(telop(3,4))
```

```
bipush 3
```

```
bipush 4
```

```
call 2 1 33
```

```
print
```

```
stop
```

```
33 iload 0
```

```
    iload 1
```

```
    iadd
```

```
    istore 2
```

```
    iload 2
```

```
    ireturn
```

Code voorbeelden

```
def sumloop(n):
```

```
    s = 0
```

```
    while n != 0:
```

```
        s = s + n
```

```
        n = n - 1
```

```
    return s
```

```
sumloop(10)
```

```
bipush 10
```

```
call 1 1 1
```

```
print
```

```
stop
```

```
1 bipush 0
```

```
    istore 1
```

```
2 printstack
```

```
    iload 0
```

```
    ifeq 3
```

```
    iload 1
```

```
    iload 0
```

```
    iadd
```

```
    istore 1
```

```
    iload 0
```

```
    bipush 1
```

```
    isub
```

```
    istore 0
```

```
    goto 2
```

```
3 iload 1
```

```
    ireturn
```

Code voorbeelden

```
sumrec(10)
```

```
def sumrec(n):  
    if n == 0:  
        return 0  
    else :  
        return (n + sumrec(n-1))
```

```
bipush 10  
call 1 0 1  
printstack  
print  
stop  
1 printstack  
  iload 0  
  ifeq 2  
  iload 0  
  dup  
  bipush 1  
  isub  
  call 1 0 1  
  iadd  
  printstack  
  ireturn  
2 bipush 0  
  ireturn
```

Hanoi

```
bipush 3          iload 1
bipush 1          print
bipush 2          iload 2
bipush 3          print
call 4 0 33       iload 0
pop              bipush 1
stop             isub
33 iload 0         iload 3
ifeq 44          iload 2
iload 0          iload 1
bipush 1         call 4 0 33
isub            pop
iload 1         bipush 77
iload 3         ireturn
iload 2         44 bipush 66
call 4 0 33     ireturn
pop
```

```
def hanoi(n,a,b,c):
    if n > 0:
        hanoi(n-1,a,c,b)
        print(a,b)
        hanoi(n-1,c,b,a)

hanoi(5,1,2,3)
```

Uitleg Simulator

7*(8+4)

Kwadraat

Som recursief

Som loop

GGD

Fibonacci

Hanoi

```
1  bipush 7
2  bipush 8
```

Kies een voorbeeld of typ zelf een programma

Run

Load

Step

Reset

Clear

Stop

```
1  > Top of stack: 84
2  > Top of stack: 84
3
```

Run: voer het programma uit tot het eind

Load: (her)laad het programma voor step

Step: voer 1 instructie uit

Reset: ga in step weer terug naar instructie 1 en wis het uitvoerscherm

Clear: wis het uitvoerscherm

Stop: onderbreek een programma dat in een oneindige loop is geraakt

Opgave

Maak eerst in Python een programma `deler(k,n)` dat test of n deelbaar is door k

Doe dit door herhaaldelijk k op te tellen vanaf k tot dat je precies op n komt of er overheen gaat (geef 0 of 1 als resultaat).

Vertaal dit programma naar JVM code.